چاوپیکەوتن لەگەڵ فاتح شیخ

دەربارەی ریفراندۆم وسەربەخۆیی کوردستانی عیراق

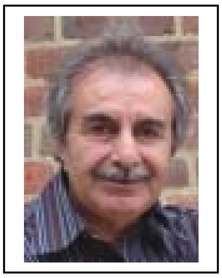

وەرگیرانی لەفارسیەوە: محمد غفوور

اسماعیل ویسی: **فاتح شیخ، مەسەلەی ریفراندۆم لەکوردستانی عیراق یەکیکە لەمەسەلە گەرمەکان. هەر لەمبارەوە ماوەیەك بەرلە ئیستا لەلەندەن کۆنفرانسیك بەسرا وئیوە یەکیك بوون لەووتاربیژە ئەصلییەکانی. ئامانجی کۆنفرانس چی بوو؟ بەچ ئاکامیك گەیشتن؟**

فاتح شیخ: **وایە، ریفراندۆم وسەربەخۆیی لەکوردستانی عیراق، بەتایبەتی لەمانگەکانی دواییدا بۆتە مەسەلەیەکی گەرموگور. حیزب ورەوتە سیاسییە جیاوازەکان(چەپ وراست) هەموویان بەدیدگا وئامانجی جیاوازیانەوە لەم مەسەلەیەدا دەخالەت دەکەن یا بۆ بەسەرەنجام گەیاندنی یاخود بۆ بە بنبەست کیشانی. بەڵام بەدەر لەوەی کەحیزبەکان دەیانەوێ، ئەمە یەك پیویستی سیاسییە کەبەرەنجامی واقعییەتی میژوویی ئەو کۆمەلگایەیە، بارودۆخی سیاسی ئیستاشی لەگەلدابیت. مەبەست لەواقعییەتی میژوویی بوونی مەسەلەی کوردە وەکو یەك مەسەلەی میللی چارەسەرنەکراو لەعیراقدا کەچەندین دەیەی رابردووی خویناوی خستۆتە پشتی سەریەوە. بارودۆخی سیاسی دیاریکراویش، کەبەتایبەت ئاکامی رەوتی تائیسای میژووی کۆمەلگایە لە14سالی رابردوودا، لەگەڵ جەنگی ئەمریکا وداگیرکردنی عیراقدا پیی ناوەتە قۆناغیکی بەتەواوی نوێ وجددی وهەستیارەوە.**

جیگاوشوینی ئەمرۆی عیراق نەك هەر چارەسەری مەسەلەی کوردی کردۆتە پیویستییەك، بەلکو (وە من ئەمەم لەچەندین ووتاری ئەم دواییانەمدا ووتووە) سەرباری پیویستی ومەتلوبیەتی چارەسەری ئەم مەسەلەیە، ئیمکانی سیاسی وعملی جیبەجیبوونی لەریگای ریفراندۆمەوە لەهەر برگەیەکی رابردوو زیاترکردووە. بەبروای من دەروازەیەك کەبەشوین لەبەینچوونی رژیمی بەعسدا بۆ چارەسەری مەسەلەی کورد لەعیراقدا کراوەتەوە، هەتا ئەم مەسەلەیەی تیدا چارەسەرنەبیت بەکراوەیی ئەمینیتەوە. کەم دەردیسەرترین ریگا ریفراندۆمە کەئەگەری جیبەجیبوونی زۆرە، بەڵام نویبوونەوەی دەردیسەری ومەینەتییەکانیش، بەتایبەت بەهۆی دەسەڵاتپەیداکردنی رەوتە ئیسلامییەکان وشۆڤینیزمی قەومی عەرەبییەوە ئەگەریکی جددی وترسناکە.

ئیستا، لەحیزب ورەوتە سیاسییەکانی کوردستان وعیراقەوە بگرە، تائەمریکا وهاوپەیمانانی، تادەولەتانی ناوچەکە وبەتایبەت دەولەتانی دراوسیی دەرگیر لەگەڵ مەسەلەی کورد، لەیەك قسەدا هەموو ئەکتەرە دەخیلەکان لەمەیدانی سیاسەتی عیراقدا لەگەڵ ئەم مەسەلەیە وئەم پیویستییە بەرەورِوون وهەریەکەیان، تەنانەت ئەوانەش کەدان بەم مەسەلەیەدا نانین، بەشیوەیەك خەریکن وەڵامی پێ دەدەنەوە. هەندێ بەرەوپیشی دەبەن وهەندیکی دیکە هەولدەدەن بۆدواوە بیگەریننەوە.

جەمسەریکی چالاك لەهەولدایە کەئەم مەسەلەیە بەسەرەنجام بگەیەنیت. سەرەنجامیش بەواتای وەڵامدانەوەیە بەم پیویستییە سیاسییە، بەمانای تیکۆشان نەك هەر لەپیناوی سەپاندنی ریفراندۆم بەسەر ئەمریکا، ودەولەتی عیراق ودوو حیزبی دەسەڵاتداری کوردستاندا، بەلکو بۆ رازیکردنی زوربەی خەلکی کوردستان بەمەی کەلەریفراندۆمدا دەنگ بەجیابوونەوە بدەن. لەروانگەی ئەم جەمسەرەوە، ئەمە ریگاچارەی عادلانە، ئازادیخوازانە وچارەسازی مەسەلەی کوردە کەلەماوەی چەندین دەیەدا، لەگەڵ جەنگ وکوشتار وکاولکاری ودەربەدەریدا، کیویك مالویرانی تحملنەکراوی پیشهیناوە وهەتا ئەمرۆش بەچارەسەرنەکراوی ماوەتەوە. حیزبی کۆمۆنیستی کریکاری عیراق لەرەئسی ئەم جەمسەرەدا وەستاوە کەنزیك بەیەك دەیە لەپیناوی ئەم ئامانجەدا تەبلیغی کردووە وئیستاش لیبراوانە ورۆشن دەستی لەکاردایە بۆگەیشتن بەریگا سیاسی وعملییەکانی جیبەجیکردنی ئەم ئامانجە وسەرگەرمی راکیشانی هیزی کۆمەڵایەتی وجەماوەریە بۆیان. کۆنفرانسی لەندەن لەدیسەمبەردا وکۆنفرانسی هەفتەی پیشوو لەسلیمانی، بەشیك بوون لەوکارە تەبلیغی وئامادەکاریانەی ئەم جەمسەرە، ولەلایەن "کەمپینی ریفراندۆم"ەوە سازکران، کەکاردانەوەی فراوانی هەبوو وەئاکامی باشیشی دابەدەستەوە. بەداخەوە من لەکۆنفرانسی سلیمانی نەبووم، سەرەتا بریاربوو لەنۆڤەمبەردا سازبکریت(کاتیك کەمن لەعیراق بووم)، خرایە دواوە. بەڵام لەکۆنفرانسی لەندەن ئامادەبووم ولەسەر هەر ئەم خاڵانەی سەرەوە تەئکیدم کردەوە. هەربەوجۆرەش

لەسەر پێویستی ڕێکخراوێکی جەماوەری بۆ یەکگرتوو کردن وڕابەریکردن وبەسەرکەوتنگەیاندنی بزووتنەوەیەکی فراوان کەهەرئێستا لەپێناوی ڕیفراندۆم وسەربەخۆییدا لەکوردستانی عیراق بەڕێ کەوتووە پێمداگرت.
جەمسەرێکی تر وەهەلبەت بەهێزتر، بەشێوەیەکی گشتی لەگەڵ ڕێگاچارەی ڕیفراندۆم وبێگومان لەگەڵ سەربەخۆییشدا موخالیفە: ئەم جەمسەرە لەکوردستانی عیراقدا هەردوو حیزبی دەسەڵاتدار ولەئاستی سەراسەریشدا حیزب ورەوتە قەومی وئیسلامییەکانی شەریک لە "حکومەتی کاتیدا" دەگریتەوە، کەئەم ڕۆژانە دەرگیری کەمپینی "هەلبژاردن"ن بۆ"شەرعیەت"پیدان بەدەستەودایەرەی سەرووکۆنەپەرستی حکومەتیان وسەرکوتیان.
لەم نیوەدا بریك هیزی پەراکەندەی سەربە بزووتنەوەی میللی لەناوەوە ودەرەوەی کوردستان هەم بۆ ڕیفراندۆم (وتەنانەت بۆ جیابوونەوەی کوردستانیش) هەولیانداوە وژمارەیەکی زور (زیاتر لە1،700ملیۆن) ئیمزایان کۆکردۆتەوە ولەم دواییەشدا CDئیمزاکانیان داوەتە جیگری سکرتیری ڕیکخراوی نەتەوەکان لەنیۆیۆرك وکۆمیسیۆنی ماڤ مرۆڤی ئەم ڕیکخراوە لەژنیف. بەلام کارکردی ئەم هیزانە، لەوانەش چوونیان بۆ پشتی مەسخەرەی "هەلبژاردن"کەبێ ئەملاولا لەگەڵ هەرجۆرە ڕیفراندۆم ومافیکی خەلکی کوردستاندا بۆ دیاریکردنی ئاێندەی سیاسیان ناکۆکە، بەئاشکرا هاواردەکەن کەئامانجیان لەم حەرەکەتەیان پشتیوانیکردنە لەجیگاوشوینی ئەحزابی دەسەلاتداری کوردستان لەمامەلە وکیشمەکیشیان لەگەڵ هێزەکانی شەریکیان لە"حکومەتی مەرکەزیدا"لەپشتی سەری خەلکی کوردستانەوە بۆ بەشی زیاتر لەدەسەلات لەتەرتیباتیکی فیدرالیدا، نەك بەڕاستی ڕیفراندۆم وجیایی کوردستان.

اسماعیل وەیسی: ئیوە وەکو سەرۆکی وەفدی حیزبی حکمەتیست لەپلینۆمی 15کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی کریکاری عیراقدا بەشداربوون، ومەسەلەی ڕیفراندۆمیش لەویدا باسکرا،باس وتەسمیمگیریتان سەبارەت بەکام تەرحی دیاریکراو بوو بۆ بردنەپیشەوەی ڕیفراندۆم؟

فاتح شیخ: لەپلینۆمی 15کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی کریکاری عیراق وکۆبوونەوەکانی مەکتەبی سیاسی پیش وپاش پلینۆمدا(کەمنیش شانسی ئامادەبوونم هەبوو تیایاندا)، تەرحیکی دیاریکراو لەمبارەیەوە قسەوباسی لەسەرکرا. تەرحی بەریخستنی ڕیکخراویکی سیاسی جەماوەری بەناونیشانی "کۆنگرەی ڕیفراندۆم وسەربەخۆیی کوردستان". ئەم تەرحە لەتەنیشت تەرحی ڕیکخراویکی دیکەوە لەئاستی عیراقدا لەپیناوی ئازادکردنی عیراق لەداگیرکردن وگیرانەوەی مەدەنییەت بۆی،دوو باسی ئەصلی وگرنگی پلینۆم ومەکتەبی سیاسی بوون،وحیزبی ئیمە لەعیراق هەر ئیستا سەرگەرمی جیبەجیکردنیانە.
تائەو شوینە کەدەگەریتەوە سەر تەرحی ڕیکخراویك بۆ بەئەنجامگەیاندنی ڕیفراندۆم وسەربەخۆیی کوردستان، داهینانی تەرحەکە ئەگەریتەوە بۆ حیزبی کۆمۆنیستی کریکاری عیراق. بەلام ئەم ڕیکخراوە بەشوین دەورەیەك لەهەلسووڕانیدا، زیاتر پشتی بەستبوو بەپیکهاتەی خۆی، وڕابەرایەتیشی هەلبژیردراوی کۆبوونەوەکانی خۆی بوون. کاروچالاکی ئەم ڕیکخراوە، یەکگرتووکردن وڕابەیکردنی جەماوەریکی هەرچی فراوانتری خەلکی کوردستانە لەخەباتیکی هەمەلایەنەی جەماوەریدا بۆ بەئەنجامگەیاندنی سەربەخۆیی کوردستان لەریگای یەك ڕیفراندۆمی ئازادەوە لەناوچە کوردنشینەکانی عیراقدا. ئامانج پیکهینانی دەولەتیکی نەقەومی نەدینییە لەم ناوچەیەدا. هیلەگشتییەکانی ریگاکانی گەیشتن بەم ئامانجە، چلەکوردستان وچلەدەرەوە، باسکران. کارە سەرەتاییەکانی پیکهینانی ئەم ڕیکخراوە کەبەدوای پلینۆمدا دەستییپیکردووە، سەرکەتووانە چوونەتە پیشەوە وچاوەڕووان دەکریت لەمرۆژانەدا پیکهاتنەکەی ڕابگەیەنریت.

اسماعیل وەیسی: ئاسۆی مەسەلەی ڕیفراندۆم چۆن دەبینی؟ گرنگترین کۆسپ وتەگەرەکانی بەرپیی عملیبوونەوەی کامانەن؟

فاتح شیخ: ڕیفراندۆم ئاسۆیەکی ڕوونی هەیە، هەلبەتە وەکو هەر ئامانجیکی سیاسی دیکە جیبەجیبوونەکەی لەگرەوی پراتیکی فەردی وبەکۆمەلی ئەو ئینسانانەدایە کەبڕوایان بەعملیبوونی هەیە وهیزوتوانای پیویستی بۆدائەنین. ڕوونیی ئاسۆی ڕیفراندۆم لەکوردستانی عیراقدا بەتەنها پەیوەست نییە بەهەقانییەت وعادلانەبوون وئازادیخوازبوونییەوە، بیگومان ئەمانە کۆمەکی باشیان

کردووە بەراکیشانی هیزی ئینسانە شەریف وئازادیخوازەکان بۆ ریگاچارەی ریفراندۆم ودەشیکەن. خاسیەت وتایبەتمەندی ئەسلی ریفراندۆم، بەواتای گەرانەوەیە بۆ رای خودی خەلکی ستەمدیدە بەدەست مەسەلەی میللیی و زەربەخواردووی دەستی مەینەتییەکانییەوە، لەگۆشەی ئینسانییەوە دەسبردنە بۆ رەگوریشەی گرفتەکە ولەگۆشەی سیاسیشەوە زەمانەتی بەرگرتنە بەساتوسەودای ئەحزابی ناسیونالیست لەگەڵ حکومەتی مەرکەزیدا لەپشتی سەری خەلکەوە، لەهەمان کاتیشدا ئەلتەرناتیڤیکی رۆشنە لەبەرامبەر تەرحە بەیناو بەینییەکانی خودموختاری وفیدرالیزم وئەوانی تردا کە کارکردیان ئەبەدیکردنی قەلشت وتەفرقەیە لەنیوان ئینسانەکاندا.

ئاسۆی روونی ریفراندۆم لەکوردستان لەم برگەیەدا،سەرباری ئەو تایبەتمەندیانەی دەسنیشانکران، ئەگەریتەوە بۆ ئەم راستییە سیاسییە کەهەموو ئەو ریگا سوننەتیانەی کەلەلایەن دەولەتە شۆڤینیستە قەومی عەرەبییە عیراقییەکان وئەحزابی ناسیونالیستی کوردەوە ئەخرانە بەردەم ئەم گرفتە بەبنبەست گەیشتوون. بنبەستی خودموختاری وفیدرالیزم لەلایەکەوە وبنبەستی ئیلحاقی ئیجباری لەلایەکی ترەوە لەتایبەتمەندییە سیاسییەکانی عیراقی ئەمرۆیە لەپەیوەست بەمەسەلەی کوردەوە. بەرەنجامی ئەم دوو بنبەستە، دریژەی تیکەلبوونەوەی چارەنووسی سیاسی خەلکی کوردستانی عیراق نییە، ریگایەکی سیهەم لەکوردستانی عیراقدا هەیە: سەربەخۆیی لەریگای ریفرانۆمەوە! لەبەرامبەر بنبەستی تەرحە شۆڤینیستی وکۆنەپەرستانەکاندا، ریفراندۆم وسەربەخۆیی یەك ریگاچارەی واقعی ویەك پیویستی سیاسییە کەخەلکی کوردستانی عیراق بەرادەیەکی بەرچاو پیی ئاشنابوون. خەلکی کوردستان 14ساله بەشیوەیەکی دیفاکتۆ لەعیراق جیابوون، ئیستا لەساتوسەودایەکی دژی خەلکی ورەزیلانەدا، لەنیوان رەوتە ئیسلامی وشۆڤینیستە عەرەبەکان وحیزبە دەسەلاتدارەکانی کوردستاندا بریارە لەریگای "هەلبژاردن"ەوە جاریکی دیکە بکیشرینەوە بۆناو ئیلحاقی ئیجبارییەوە، بەبیٚ ئەوەی پرسیکیان پیکرابیت! بەم هۆیانەوە، هەرئیستا بزووتنەوەیەکی بەرفراون لەکوردستانی عیراق بەلایەنگری لەریفراندۆم بەریکەوتووە، کەهەردوو حیزبی دەسەلاتدار ولایەنگرانیان "لەبزووتنەوەی ریفراندۆم"دا هەولەدەن بەلارییدا بەرن، وبیخەنە خزمەتی ساتوسەودایەکی دیکەوە لەگەڵ تەرتیباتی مەرکەزیدا دوای "هەلبژاردن". بەلاٚم ئەم هەوڵو پیلانگیرییە هەرلەئیستاوە رۆشنە کەبە شوینیك ناگات. لەجیگەیدا بزووتنەوەیەکی فراوانی خەلکی لەپیناوی ریفراندۆم وسەربەخۆییدا هەیە، کەخاوەنی خەت وئامانجی رۆشنی سیاسییە ویەکیتی ریزەکانیی ورابەرایەتییەکی ناسراوی هەیە ولەپشتیوانەیەکی بیروڕای گشتی جیهانی شارستانی وئازادیخوازانە بەهرەمەندە، کەهەموو پیکەوە لەگەڵ هەوڵ وتیکۆشانی پیویستدا، ئەتوانیت بەرفراوان بیتەوە وبەسەرکەوتن بگات. گرنگترین تەگەرەکان، رەتە ئیسلامی وشۆڤینسیستە قەومی عەرببییەکانی شەریك لە"دەولەتی کاتی"داو هەروەها ئەحزابی دەسەلاتداری کوردستانن کەبۆ خەلکی سیاسی وبەئاگا وئازادیخوازی کوردستان بەرادەیەکی زۆر ناسراون.

بەلاٚم هیشتا بۆ بەرەوپیشەوەبردنی ئەم کارە چلەکوردستانی عیراق وچلەدەرەوە،واتە بەکردەوە لەوولاٚتانی رۆژئاواییدا،کاری زۆر هەن دەبیٚ ئەنجامبدرین.ئەمە یەکیکە لەو توندپیچانەی کە حیزبی کۆمۆنیستی کریکاری عیراق دەرگیریانە. وەئاشکرایە کەحیزبی حکمەتیست لەم توندپیچەشدا وەکو ئەوانی دیکەش بەهەموو توانایەوە لەکەناری حیزبی کۆمۆنیستی کریکاری عیراقەوە راوەستاوە.